

הלכות שבת סימן רחצ עד פאר הגולה

ל פס פקדון נ"ג
מ פקדון נ"ד
נ פקדון נ"ה
ז פקדון נ"ו
ח פקדון נ"ז
ט פקדון נ"ח
י פקדון נ"ט
יא פקדון נ"י
יב פקדון נ"ב
יג פקדון נ"ג
יד פקדון נ"ד
טו פקדון נ"ה
טז פקדון נ"ו
יז פקדון נ"ז
יח פקדון נ"ח
יט פקדון נ"ט
כ פקדון כ

ז' הנה הולך חוץ לפרך ונראה (יב) אור, אם רבן אינן יהודים אין מברכין עליו. (כח) ואם רבן ישראל, או אפילו מחצה על מחצה, מברכין עליו: ח' אור היוצא מהעצים ומהאבנים (יג) (כו) מברכין עליו, אבל במוצאי יום הכיפורים אין מברכין עליו: ט' גתלים הבוערות פל-כף שאלו מכנים קיסם ביניהם הוא גדלק, מברכין עליהם, והוא שעשויים (כו) להאיר: י' אור של כבשן, בתחלת שרפת הלכנים אין מברכין עליו, שאין אינו עשוי להאיר, ואחר שגשפו, או עשוי להאיר ומברכין עליו: יא (כח) *ג' בית הכנסת, (כט) *אם יש שם אדם חשוב מברכין עליו, ואם לאו אין מברכין עליו. *ג' אומרים בהפך. *ואם יש שמלש (יג) שאוכל שם (ל) מברכין עליו, והוא (לא) שלא תהא לבנה זורחת שם: יב *אין מברכין על גר (יד) של מתים, (לב) שאינו עשוי להאיר. הלכך, מת שהיו מוליכין לפניו גר אלו הוציאוהו ביום, והוציאוהו בלילה בנר, (לג) אין מברכין עליו: יג *סומא (טו) (לד) אינו מברך: יד [*] (לה) שהיו יושבים בבית המדרש והביאו להם אור, (לו) אחד מברך לקולם: טו (לו) *גר בתוך חיקו או בתוך פנס

שערי תשובה

(יב) אור, וכול להשתמש לאורו, כמ"ש ס"ד: (יג) מברכין עליו. לפי שם תחלת בריה האור היה כמ"ש ע"י אדמ"ר שהקיש אבנים זה בזה, ואין שם זה ביו"כ: (יג) שאוכל, מ"י בביה הסמוך לבהכ"ג, כמ"ש סימן רט"ו: (יג) דמחלונות פתחים לבהכ"ג, מ"א: (יד) של מתים, וז"ל גר של מתים, מ"א, ובבאר היטב אשר לפני יש שם ערפוב, ע"ש: (טו) אינו מברך, דוקא על הפר

באור הלכה

לשיעור: * נר בית הכנסת, ונר שהוא עשוי לכבוד ולהאיר, עין בפרי"מדים שפסק דאין לברך עליו, ומצאתי שכן פקדון גם בתלמודי רבנן וזה. אכן ברש"י נ"ג ד"ה בסוף וז"ל פל מ"ח וכד' משמע שאין סובר פן, נסתפקתי, נר שנדלק בתחלה לכבוד ולבסוף משתמש בו להאיר לכו, אם יוכל לברך עליו: ואין להביא ראיה מאד הפקדון שפסקין מברכין עליו בסופו משום שעשוי להאיר, דשאני חתם שנושה פעלה חרשה בשביל זה, כמו שפרש רש"י בגמרא, עין שם, ומכל מקום יש לצדד דיוכל לברך בנר שהיא עשה רק להאיר, והגר של שבת שהמציאה היא הדלקה, כמו שאנו מברכין צוננו להדליק, שם אוליין בטר תחלת הדלקה, שאם הדלקה שלא לצורך שבת רק לצורך אחר צריך לכבותה ולתור ויהדליקה, כמו שמבאר בסיומן רס"ג סעיף ד' בהג"ה (ע"ש בחזקת רע"א), מזה שאין כן חכא שלא בעינו כלל שידליקנה לצורך הדלקה, וכדאיתא בגמרא: עשית שהיתה דולקת והולכת פל היום, לכאוצר שבת מבידיל עליה, וכן על גר של אינו יהודי שהדליק מ ישראל, וכל זה מפני שהבדלה נהגה על בריאת האור שהיתה במוצאי שבת, וכן דקעין שהיא האור עשוי כדי להאיר ונקמו שהיה אצל אדם הראשון שהיה חושך ממש והולד, ונשל שני דפים והקישן

פאר היטב

משנה ברוכה

(מ) ואף דבמוצאי שבת מברכין על נר זה, הנהם הטעם, שהוא מברך על תוספת שלהבת של הטר שחוסף על ידי הדלקת הישראל, והחוספת הנה בין שהוא נולד עכשו, נר זה כאור היוצא מעצים ואבנים במוצאי שבת ומתר לברך עליו, מה שאין פן במוצאי יום הכיפורים, מבאר לקמה בסעיף ז' דאין מברכין על אור היוצא מעצים ואבנים: ז' (כח) ואם רבן ישראל, ותלינן שהאיר הוא של ישראל. (כח) ומיני שהוא סמוך כל-כף להשתמש לאורו, כמו שכתב סעיף ד: ח' (כו) מברכין עליו. לפי שם תחלת בריה האור היה במוצאי שבת על ידי אדם הראשון על דרך זה, שהקיש אבנים זה בזה, וזה אין שם במוצאי יום הכיפורים, שלא הנה אז תחלת בריה, וטעם ברכתו היא, לפי שכל היום היה אסור לו להשתמש בקאור ועכשו הנה לו, לכן אין לברך (כי) אלא באור ששבת, דהנה שהיה דלוק מבעוד יום ושבת כל יום הכיפורים, שלא היו יכולין להשתמש בו ועכשו הנה: ט' (כו) להאיר, אבל אם עשוין כדי להתחמם אין מברכין עליהם, שאפילו על הנה אין לברך אם אין עשוי להאיר, וכדלקמה בסעיף יא: יא (כח) נר בית הכנסת, ונר של בית המדרש שגמרינו, מסתבא דהלי לפי המקום, אם לומדים שם ומדליקין בשביל זה הרי נעשה להאיר: (כט) אם יש שם אדם חשוב, אז (כח) נעשה להאיר, ובשארין אדם חשוב, נעשה לכבוד השכינה, והשואמרים סבירא להי להפך, דכשיש אדם חשוב, נעשה לכבודו ולא להאיר, ובדליף אדם חשוב שרי, דנעשה להאיר. (כט) מיהו, אם יבטל ויחזר וינדליקו לצורך הדלקה, ודאי שרי לכלי עלמא בכל ענין, איתא בבית יוסף, דבאצותינו נוהגין להדליק בבית הכנסת נר מיוחד כדי להבדיל עליו, כחב בספר אליה רבה, דמדליקין פאן באדם חשוב, שבע מנה דכל כי האי גונא, בגון שמדליק נר בביתו לכבוד אדם חשוב שבא אליו, אין מברכין עליו: (ל) מברכין עליו, שעשוי להאיר לאכילתו: (ל) ומיני שאוכל בבית הסמוך לבית הכנסת ומהלכות פתוחים לו, דבבית הכנסת אסור לאכל, כמ"י שכתב סימן קנא, איתא ברא"ש והשמיני האחרונים, והאידנא אין מברכין כלל על נר של בית הכנסת, שאין מדליקין בו רק לכבוד, שהרי דולקין הפרות אף ביום; והפנה על אותן (ל) שהולקין לפני העמיד שהם רק לכבוד, אבל אותן שדליקין כל אחד בידו להאיר, מברכין [דח"ח]. וכתב אנשים נכשלין בזה, שדליקין מנרות של העמוד על הדלקה, ואין נכון לעשות פן, ראולי פשרוצה לצורך מנה לאבוקה אין להקפיד, ונראה פשוט דעל נר נאקצט אין לברך, שאינו עשוי להאיר, רק לזכר נשמת המת: (לא) שלא תהא לבנה, שאם יש לבנה אין צריך השמש לאור הנה, ולא נעשה אלא לכבוד השכינה: יב (לב) שאינו עשוי להאיר, רק שמדליקין אותו לכבוד המת: (לג) אין מברכין עליו, ביון (לג) שגם ביום היו מוליכין לפניו, אס-פן הוא לכבוד, אף-על-פי שצריכין לו ענה בלילה, וכתב המגן אברהם, דהוא הדין על נר שמדליקין לכבוד הקטן אין מברכין: יג (לד) אינו מברך, דהא בעינו שאותו לאורו עד שהיה יכול להפיר בין מטבע למטבע, וכדלעיל בסעיף ד, ובסומא לא שם נה: (ל) עין בפרי"מדים דנשאר בצריך עין אם יכול להוציא אחרים בברכה זו, כיון שהיא בעצמו פטור מן הדבר: (ל) וכל זה דוקא בברכה 'בדא מאיר האש', אבל שאר הדלקה אומר 'מ"א וא"ר וש"א': יד (לה) היו יושבין וכד', מיני שהבדילו מברך, ולא היה להם אור בסמוך להם שהיה נאותין לאורו, ועתה נאדמן להם, או שיודעין שלא יהיה להם כוס בלילה, דאי מעפין שהיה להם כוס, מוטב שיעמינו בברכה הנה ויסדרו על הכוס, וכמו שכתבנו לעיל בסעיף קטן ד: (לו) אחד מברך לקולם: (לז) ואף-על-פי דצריכין פלם לשתוק ולשמע ברכתו ונהי בטול בית המדרש, ואס-פן היה טוב יותר שיברך כל אחד לעצמו, אפילו הכי הא צדיפה משים 'ברכום הנה מלך' [גמרא]. כתבו (לז) האחרונים, דאפילו מי ששבר בנר 'בדא מאיר האש' יכול לתור ולברך להוציא בני-ביתו: (לח) גר בתוך חיקו, הנה

שער הציון

והנה הסיים החג: (כז) ס"ו: (כח) מגדאברהם: (כו) והוא הדין באור שהדלק ממנה, מפני שיש בו ערך מקצת מהאור ששבת: (כ) אף דבגמרא נזכר גם נר של בית המדרש, לא מיני באותן שמדליקין לצורך המאיר, כי אם בנרות שמדליקין בהמנורות, שהיא לפקדים רק לכבוד: (כז) בית יוסף: (כט) אלה רבה ותוספת שבת: (ל) מגדאברהם ותוספת שבת: (לז) וכן כתב בספר מנחת שמואל: (לז) טור: (לג) שצריכתשובה בשם הכריזוסף ודרך-החיים:

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן רַחֲצָה רַצַּט

(פרוש, כלי שנותן בו הגר שלא תכבה) *או בתוך אספקלריא: רואה את השלכתה (לה) ואינו משתמש לאורה, משתמש לאורה (לט) ואינו רואה את השלכתה, אין מברכין עליה, עד שיהא רואה את השלכתה ומשתמש (טז) [מן] לאורה:

רַצַּט שֶׁלֹא לֵאכֹל וְלֹא לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה קֹדֶם שֶׁיִּכְבֵּדִיל, וּבִי סְעִיפִים:

א אָסוּר לֵאכֹל שׁוּם דָּבָר אִי אֶפְלוּ לַשְׁתוֹת יַיִן או שָׁאָר מִשְׁקִין, חוץ מִמַּיִם, (ב) (א) *מִשְׁתַּחֲשֵׁף עַד

בַּאֲרֵי הַיֵּטֵב

אינו מברך, אבל שאר הבדיל אומר, מ"א: (טז) לאורה, ואספקלריא של זכוכית מקרי שפיר רואה השלכתה ומשתמש לאורה, עמ"א. כתב מט"מ: ראיתי המדקקים שמדליקים נרות במקום אפל, דע"ז זכה שאיל למלכה. (ב) מִשְׁתַּחֲשֵׁף. אפלו בספק חשכה, מ"א וי"ח, וט"ז כתב דש"ר להתחיל הסעודה בספק חשכה, אבל בודאי חשכה יש למחות בידו, ע"ש. ואם התפלל ערבית מפני אסור לאכל עד שיכביל, מ"א:

מִשְׁנֵה בְּרוּרָה

שהיתה טמונה בתוך חיקו, שאינו רואה השלכתה ולא נשתמש לאורה, וכן פסק בי האי גונא, והגר מוסיף 'אספקלריא', דאף-על-פי שהוא רואה את האור דרך האספקלריא, מכל מקום לא מקרי זה ראיה ממש לענין ברכת 'בורא מאורי האש', דבעינן שיהיה האור מגלה, והמגן-אברהם ושארי אחרונים כתבו, דדוקא בפנס שהיה של כותל, אף שיש בו נקבים אין רואה השלכתה להדיא, אבל באספקלריא של זכוכית מקרי רואה השלכתה, וכולל לברך עליה כשהיא בסמוך לו שיוכל להשתמש לאורה. ועין בבאור הלכה שהבאנו דבמה פוסקים סוברים בדעת השלחן-ערוך, וצ"ל-כן אין פדאי להתחיל להקל בזה: (לח) ואינו משתמש לאורה. בגין שעומד מרחוק ולא יוכל להכיר בין מטבע למטבע: (לט) ואינו רואה וכו'. כגון שעומד מן הצד:

א (א) מִשְׁתַּחֲשֵׁף. ואפלו (ב) בספק חשכה. ועין לעיל בסימן רסא במשנה ברורה, דנקטין לקפך חשכה תכף מששקעה החמה, לענין הלקת הנרות וכל מלאכה; ומכל מקום נראה לי דלענין אכילת סעודה שלישית, (ג) אם לא אכל מקדם, בודאי צריך לאכל אפלו אחר שקיעה⁽⁴⁾, (ג) ואפלו לשאר אכילה אם הוא תאב לאכל ולשתות, גס"פ אין להתמיר⁽⁵⁾ (ד) עד חצי שעה שקדם צאת הכוכבים⁽⁶⁾. כתב המגן-אברהם, דמה שכתב המחבר 'משתחשף', מניי כשלא התפלל ערבית, אבל אם התפלל ערבית, אפלו אם התפלל מבעוד יום [הגש אפן] שפטר, וכתבסין רצג,

סבירא לה דהפכילי פליג על הירושלמי, ויבדוק השמיט הקטא מלשון הבריתא אספקלריא המובא בירושלמי, ומה דהזכיר פנס אינו עשיתי, כי אם פנס של כותל העשויה בנקבים קטנים. אבל לעניות דעתי יש לתרץ פרוש רש"י דאינו קשין מעורה לבא, דבענינו לענין ברכת 'בורא מאורי האש' שתקנה ה"ל לברך על ברכת האור, לא תקנה אלא כשהאור הוא גלוי בלי פסוי ולא טמון, וקעור בריתו שהוא גלוי, וזה רמז בלשון הבריתא שאמרה: היתה לו גר טמונה בחיקו או בפנס; וגם מה שהקשה הרשב"א קשיא שניה נגד פרוש רש"י אינו קשין כלל, דתא הבריתא או אי רתני, טשמע דהסיפא ארי באפן אסור ויפירש הבריתא הוא כד, דתחתלה חזקת 'טמונה בתוך חיקו', שאינה נראית כלל, ומיילא בודאי לא נשתמש לאורה גס"פ, ואחר-כך חזקת 'בתוך פנס', וכפירש רש"י דהינו עשיתי ונתירושלמי הוסיף אספקלריא, דלא נטעה בפנס דשל כותל דוקא, דאף דרואה השלכתה דרך הזכוכית וגם נשתמש לאורה, אפלו הכי אסור מפני שהאור אינו בגלוי, ואחר-כך הוסיף 'רואה השלכתה' ולא נשתמש לאורה, בגין דמרחקא, ואחר-כך הוסיף 'נשתמש לאורה' ולא באה שלכתה, בגין דקטא דקטא דקטא דקטא, דאף שהאור במקומה הוא בגלוי, אפלו הכי כיון שהוא אינו רואה אותה אינו מברך. ומה דהזכיר בגמרא: רב יהודה מברך אדבי אדא דלא, מניי שהיו החלונות פתוחין שם, וכן באידן. היוצא מהדבר, כיון דאין לנו שום ראיה נגד פרוש רש"י שפנס הוא עשיתי, וגם בארחות חיים שהובא בבית-יוסף פסק דצריך להוציא האור מהזכוכית קודם שיקבר, וכן בדברי-משה הארץ העתיק דברי הבית-יוסף לדינא ודלא כהרשב"א, וכן בשלחן-ערוך לא הגיה עליו כלום, משמע דסבירא לה בזה, וגם בשיטה מקובצת לברכות משמע דסבירא לה לאסור, וכן בבאור הגר"א הניח דברי השלחן-ערוך על מקומו וכתב מקורו מן הירושלמי, וגם בותפת-שבת השמיט דברי המגן-אברהם בקאן, מה שאין דרשו פן בכל מקום, ועל-כן נראה דאין להקל בזה, ואף שאין פנוי בזה למחות ביד המלקין בזה, דגש להם על מי שסימכו, מכל מקום להתחיל בודאי נכון להתמיר בזה, שיחך בעת הברכה הזכוכית מלמעלה⁽³⁰⁾, דלדעת האוסרין למעלה יש בזה חשש ברכה לכשלה; ומה שהזכיר שם בגמרא נ"ב: עשיתי שהיתה דולקת והולכת מלוצא-רשבת מברכין עליה, מניי גס"פ באפן כד שייצאה מן הזכוכית, דהבריתא משמיענו שם רק דה מקרי שבת ממלאכה, וכתב שכתב בספר מנחת-שמואל. ועין לעיל בבאור הלכה בריש הסימן: * מִשְׁתַּחֲשֵׁף. עין במשנה ברורה שהוא אפלו בספק חשכה, בן כתב המגן-אברהם וכתב, וטמא-מדרבדי האריך בזה וחסדים גס"פ לדעת עמסם, ודלא בדעת הש"י שפצד לקל

שַׁעֲרֵי הַשּׁוֹכָה

בורא מ"א יכול לחזר ולברך להוציא ב"ב, דאפלו ר"א פליג בבשמים שעקרו להנאות חנפיש, אבל כנר דהוא מצוה מדרת, ע"ש: [טז] לאורה, עכ"ט. ועין בנריב סימן כא מ"ש על דברי המג"א בזה:

וקתב צדח לדרש: יש לכל אדם במח"ש לסדליק גר יפה יותר משאר לילות החל: (ב) מִשְׁתַּחֲשֵׁף. אפלו בספק חשכה, אבל בודאי חשכה יש למחות בידו, ע"ש. ואם התפלל ערבית מפני אסור לאכל עד שיכביל, מ"א:

בַּאֲרֵי הַלֶּכֶה

זה אצל זה, עין שם בפסחים נ"ד, מאי כ"י אם בתחלה לשם כבוד הדלקה, כיון שצמח עומד האור רק להאיר, ומכל מקום למצוה צריך עין, וטוב שיכבה ויחזרו וידליקנה: * או בתוך אספקלריא וכו'. אספקלריא מקרי דבר הממיר שאור השלכתה נראה מתוכה, ואפלו הכי אין מברכין, וכמבאר דעתו בבית-יוסף, דתמה על הרשב"א שפסק בצעשית כשרואה השלכתה מתוכה, דהוא נגד הירושלמי דממיר באספקלריא שהוא עשיתי, ומה המגן-אברהם העתיק דברי הרשב"א דסבירא לה דעשיתי דוקא כאלו רואה השלכתה, ודברי הירושלמי דממיר באספקלריא מפרש דמלי מלי רתני [עין במח"ש], ונתקדש הקדושים, הנה האלה ובה ונתקדש היםים וכו' אדם, את דברי המגן-אברהם, אבל לעניות דעתי יש לענין בזה טובא לדינא, ואעתיק בזה לשון הבריתא: היתה לו גר טמונה בחיקו או בפנס, או שראה שלכתה ולא נשתמש לאורה או נשתמש לאורה ולא באה שלכתה, אינו מברך עד שיראה שלכתה ומשתמש לאורה, והירושלמי הוסיף לאחר בבת 'פנס' "או בתוך אספקלריא". ומה המצנן בלשון הירושלמי נראה דדוק גדול הוא לפרש דברי המגן-אברהם, ופשטות דברי הירושלמי מוכח בהדיא דסבירא לה להתמיר באספקלריא אפלו נשתמש לאורה, וכדעת הבית-יוסף ולא כהרשב"א, וכן בדברי-משה הארץ העתיק דברי הבית-יוסף לאסור משום דכן הוא בירושלמי, וגם בשיטה מקובצת לברכות מצאתי שכתב דמהירושלמי משמע דלא כהרשב"א שפסק בצעשית. אף יש לומר, דטעם הרשב"א שפסק בזה הוא משום דממיר עמנו על ראייתו בחדושי לברכות שהקשה, דאין לפרש דפנס הינו עשיתי [וכפירש רש"י] שפראית השלכתה מתוכה, דזה מקרי ראיה ממש, וכמו גבי ערוה דף כה עמוד ב דאמר שם דאסור לראות קריאת שמע כנגד ערוה בצעשית, משום דערוה בראיה מלי בכתבא וקא מתחזקא, הרי דזה מקרי ראיה, ואס"פ בענינו גס"פ מקרי רואה השלכתה, ועוד מוכיח שם, דמאי הקשה הגמרא: היכי משפחת לה דנשתמש לאורה ואין רואה השלכתה, הא יכול לאוקמי עליה פנס, ועל-כן אספקלריא המובא בירושלמי, ומה דהזכיר פנס אינו עשיתי, כי אם פנס של כותל העשויה בנקבים קטנים. אבל לעניות דעתי יש לתרץ פרוש רש"י דאינו קשין מעורה לבא, דבענינו לענין ברכת 'בורא מאורי האש' שתקנה ה"ל לברך על ברכת האור, לא תקנה אלא כשהאור הוא גלוי בלי פסוי ולא טמון, וקעור בריתו שהוא גלוי, וזה רמז בלשון הבריתא שאמרה: היתה לו גר טמונה בחיקו או בפנס; וגם מה שהקשה הרשב"א קשיא שניה נגד פרוש רש"י אינו קשין כלל, דתא הבריתא או אי רתני, טשמע דהסיפא ארי באפן אסור ויפירש הבריתא הוא כד, דתחתלה חזקת 'טמונה בתוך חיקו', שאינה נראית כלל, ומיילא בודאי לא נשתמש לאורה גס"פ, ואחר-כך חזקת 'בתוך פנס', וכפירש רש"י דהינו עשיתי ונתירושלמי הוסיף אספקלריא, דלא נטעה בפנס דשל כותל דוקא, דאף דרואה השלכתה דרך הזכוכית וגם נשתמש לאורה, אפלו הכי אסור מפני שהאור אינו בגלוי, ואחר-כך הוסיף 'רואה השלכתה' ולא נשתמש לאורה, בגין דמרחקא, ואחר-כך הוסיף 'נשתמש לאורה' ולא באה שלכתה, בגין דקטא דקטא דקטא דקטא, דאף שהאור במקומה הוא בגלוי, אפלו הכי כיון שהוא אינו רואה אותה אינו מברך. ומה דהזכיר בגמרא: רב יהודה מברך אדבי אדא דלא, מניי שהיו החלונות פתוחין שם, וכן באידן. היוצא מהדבר, כיון דאין לנו שום ראיה נגד פרוש רש"י שפנס הוא עשיתי, וגם בארחות חיים שהובא בבית-יוסף פסק דצריך להוציא האור מהזכוכית קודם שיקבר, וכן בדברי-משה הארץ העתיק דברי הבית-יוסף לדינא ודלא כהרשב"א, וכן בשלחן-ערוך לא הגיה עליו כלום, משמע דסבירא לה בזה, וגם בשיטה מקובצת לברכות משמע דסבירא לה לאסור, וכן בבאור הגר"א הניח דברי השלחן-ערוך על מקומו וכתב מקורו מן הירושלמי, וגם בותפת-שבת השמיט דברי המגן-אברהם בקאן, מה שאין דרשו פן בכל מקום, ועל-כן נראה דאין להקל בזה, ואף שאין פנוי בזה למחות ביד המלקין בזה, דגש להם על מי שסימכו, מכל מקום להתחיל בודאי נכון להתמיר בזה, שיחך בעת הברכה הזכוכית מלמעלה⁽³⁰⁾, דלדעת האוסרין למעלה יש בזה חשש ברכה לכשלה; ומה שהזכיר שם בגמרא נ"ב: עשיתי שהיתה דולקת והולכת מלוצא-רשבת מברכין עליה, מניי גס"פ באפן כד שייצאה מן הזכוכית, דהבריתא משמיענו שם רק דה מקרי שבת ממלאכה, וכתב שכתב בספר מנחת-שמואל. ועין לעיל בבאור הלכה בריש הסימן: * מִשְׁתַּחֲשֵׁף. עין במשנה ברורה שהוא אפלו בספק חשכה, בן כתב המגן-אברהם וכתב, וטמא-מדרבדי האריך בזה וחסדים גס"פ לדעת עמסם, ודלא בדעת הש"י שפצד לקל

סבירא לה דהפכילי פליג על הירושלמי, ויבדוק השמיט הקטא מלשון הבריתא אספקלריא המובא בירושלמי, ומה דהזכיר פנס אינו עשיתי, כי אם פנס של כותל העשויה בנקבים קטנים. אבל לעניות דעתי יש לתרץ פרוש רש"י דאינו קשין מעורה לבא, דבענינו לענין ברכת 'בורא מאורי האש' שתקנה ה"ל לברך על ברכת האור, לא תקנה אלא כשהאור הוא גלוי בלי פסוי ולא טמון, וקעור בריתו שהוא גלוי, וזה רמז בלשון הבריתא שאמרה: היתה לו גר טמונה בחיקו או בפנס; וגם מה שהקשה הרשב"א קשיא שניה נגד פרוש רש"י אינו קשין כלל, דתא הבריתא או אי רתני, טשמע דהסיפא ארי באפן אסור ויפירש הבריתא הוא כד, דתחתלה חזקת 'טמונה בתוך חיקו', שאינה נראית כלל, ומיילא בודאי לא נשתמש לאורה גס"פ, ואחר-כך חזקת 'בתוך פנס', וכפירש רש"י דהינו עשיתי ונתירושלמי הוסיף אספקלריא, דלא נטעה בפנס דשל כותל דוקא, דאף דרואה השלכתה דרך הזכוכית וגם נשתמש לאורה, אפלו הכי אסור מפני שהאור אינו בגלוי, ואחר-כך הוסיף 'רואה השלכתה' ולא נשתמש לאורה, בגין דמרחקא, ואחר-כך הוסיף 'נשתמש לאורה' ולא באה שלכתה, בגין דקטא דקטא דקטא דקטא, דאף שהאור במקומה הוא בגלוי, אפלו הכי כיון שהוא אינו רואה אותה אינו מברך. ומה דהזכיר בגמרא: רב יהודה מברך אדבי אדא דלא, מניי שהיו החלונות פתוחין שם, וכן באידן. היוצא מהדבר, כיון דאין לנו שום ראיה נגד פרוש רש"י שפנס הוא עשיתי, וגם בארחות חיים שהובא בבית-יוסף פסק דצריך להוציא האור מהזכוכית קודם שיקבר, וכן בדברי-משה הארץ העתיק דברי הבית-יוסף לדינא ודלא כהרשב"א, וכן בשלחן-ערוך לא הגיה עליו כלום, משמע דסבירא לה בזה, וגם בשיטה מקובצת לברכות משמע דסבירא לה לאסור, וכן בבאור הגר"א הניח דברי השלחן-ערוך על מקומו וכתב מקורו מן הירושלמי, וגם בותפת-שבת השמיט דברי המגן-אברהם בקאן, מה שאין דרשו פן בכל מקום, ועל-כן נראה דאין להקל בזה, ואף שאין פנוי בזה למחות ביד המלקין בזה, דגש להם על מי שסימכו, מכל מקום להתחיל בודאי נכון להתמיר בזה, שיחך בעת הברכה הזכוכית מלמעלה⁽³⁰⁾, דלדעת האוסרין למעלה יש בזה חשש ברכה לכשלה; ומה שהזכיר שם בגמרא נ"ב: עשיתי שהיתה דולקת והולכת מלוצא-רשבת מברכין עליה, מניי גס"פ באפן כד שייצאה מן הזכוכית, דהבריתא משמיענו שם רק דה מקרי שבת ממלאכה, וכתב שכתב בספר מנחת-שמואל. ועין לעיל בבאור הלכה בריש הסימן: * מִשְׁתַּחֲשֵׁף. עין במשנה ברורה שהוא אפלו בספק חשכה, בן כתב המגן-אברהם וכתב, וטמא-מדרבדי האריך בזה וחסדים גס"פ לדעת עמסם, ודלא בדעת הש"י שפצד לקל

שַׁעֲרֵי הַשּׁוֹכָה

(ב) מגן-אברהם וי"ח ושי"א, ודלא גט"ו. ועין בבאור הלכה: (ג) פיון שהוא דבר-מצוה יכול לסמוך על שיטת הנ"ח, וגם הרא"ש אפשר דסבירא כן. ואפשר עוד, דאסיי ספק עשה דנקנן ודוקא ספק אסור דנקנן⁽⁵⁾, וגם שהעצמים שכתבנו בבאור הלכה, וגם העולם נותנין להקל בזה: (ג) דנראה דכיוול לסמוך בזה על דעת השלחן-ערוך לעיל דסיסא דצדק לא התחיל זמן פירוש-שמות: (ד) וילאחר זה אסור

הלכות שבת סימן רחצ רצט

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה או בתוך]

(2) והחז"ל הורה (דינים והנהגות פ"י אות יג) שאין לאכול אחר השקיעה כלל, ואפילו לא סעודה שלישית.

(3) דין זה, הוא על פי מה שפסק השו"ע לעיל (סי' רסא ס"ב) כדעת ר"ת, שקודם חצי השעה שלפני צאת הכוכבים עדיין לא הגיע זמן 'בין השמשות' [כמבאר בשעה"צ כאן ס"ק ג]. ומטעם זה, לפי מה שנהגו רוב בני ארץ ישראל כדעת הגאונים גם לקולא, שבין השמשות מתחיל מיד בשקיעה [כמבאר במשניב שם ס"ק בג], כתב הקצות השלחן (סי' צד בדה"ש ס"ק ו) שיש לעיין אם יש להתיר לאכול אחר השקיעה למי שכבר אכל סעודה שלישית ותאב לאכול עוד, שהרי זה תרתי דסתרי. והגרי"ש אלישיב הורה (תפילה כהלכתה פ"ג הע' קז) שפשוט שדברי המשניב כאן נאמרו למקומו שזוהי הפרש גדול בין השקיעה לצאת הכוכבים [וכשיטת ר"ת], ואין ללמוד מכך לגבי הזמנים בארץ ישראל.

(4) ומי שבמזיד אכל או שתה יין קודם הבדלה, כתב בשו"ת אגרות משה (אריח ח"ד סי' טז) שאף על פי שאפשר שחייב לברך ברכה אחרונה, ואולי אף ראשונה, לפי שאין המאכל עצמו אסור, מ"מ אינו מצטרף לזימון, ובפרט להזכרת השם שבזימון של עשרה. מאידך, בשו"ת משנה הלכות (ח"ז סי' כה) כתב, שכיון שאין האיסור על הפת אלא שהוא אסור באכילה משום הבדלה, האיסור הוא בזמן ולא במאכל, ולכך כשם שהאוכל לפני הקידוש והבדלה צריך לברך תחילה וסוף, הוא הדין שמצטרף לזימון, וראה עוד מה שכתבנו לעיל (סי' קצו ס"ק א).

[שעה"צ ס"ק ב]

דאחי ספק עשה דרבנן ודחה ספק אסור דרבנן⁵.

(5) ואם לא קידש במשך כל השבת ורוצה לקדש בבין השמשות, וממילא צריך לאכול כדי שיהיה הקידוש במקום סעודה, כתב לעיל (סי' רעא ס"ק מז) שכיון שעיקרו של הקידוש הוא דאורייתא, דחה הוא את איסור הטעימה שהוא מדרבנן.

מכל מקום לכתחלה ביראי נכון להחמיר בזה, שישקח קצת הברכה הנזכרת מלמעלה³⁰.

(30) ולענין לכישות משקפיים בשעת ברכת הנר, העיר הקצות השלחן (סי' צט בדה"ש ס"ק ו) שלכאורה צריך היה להסירם בשעת הברכה, ולא שמענו מי שיעורר על כך. וכן העיר הגרש"ז אויערבך (מאורי אש פ"ה ענף א עמ' צד). וביאר הגר"צ קרליץ (חוט שני ח"ד פפ"ו ס"ק ב), שכיון שהמשקפיים בטלים כלפי האדם, אין זה נחשב כחיסרון בגילוי הנר, ורק בעשית שמכסה את הנר עצמו יש חיסרון.

ולענין ברכת הלבנה, כתב בשעה"צ לקמן (סי' תכו ס"ק ד) שמעיקר הדין אם ראה את הלבנה באופן ברוך דרך זכוית החלוק יכול לברך עליה, ומ"מ לכתחילה, כתב שם (ס"ק כה) שטוב יותר לפתוח את החלוק.

סימן רצט

שלא לאכל ולא לעשות שום מלאכה קודם שיקביל

[משנ"ב ס"ק א]

משנתקשר¹ וכו', צריך לאכל אפילו אחר שקיעה² וכו', גס"פ אין להחמיר³ עד תצי שעה שקדים צאת הפוכבים⁴.

(1) ולענין שתיית תה בלא סוכר קודם הבדלה, דעת הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק א הע' ב) שדינה כשתיית מים, ומותרת [כמבאר בשו"ע להלן]. ובשו"ת שלמת חיים (סי' רעג) כתב, שהשוותה תה קודם הבדלה אין למחות בידו, והוסיף, שהוא הדין שאין למחות ביד השותה מים מתוקים. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ב פכ"ב תשובה ז) לא התיר שתיית תה וקפה בלי סוכר אלא לזקן וחולה. [ולענין שתיית מים קודם הבדלה במוצאי יום כיפור, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרכד ס"ק ב)].

